

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 9/2002 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om verkställighet av böter och vissa lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 17 december 2001 en proposition med förslag till lag om verkställighet av böter och vissa lagar som har samband med den (RP 218/2001 rd).

Sakkunniga

Utskottet har hört

- utökningsdirektör Timo Heikkinen och specialrådgivare Janne Kanerva, justitieministeriet
- överkommissarie Risto Karhunen, inrikesministeriet
- överinspektör Lauri Vuorivirta, dataombudsmannens byrå
- direktör Ritva-Liisa Raatikainen, Rättsregistercentralen

- direktör för juridiska enheten Paavo Siltanen, Brottspåföljdsverket
- byråchef Pekka Syrjänen, Statskontoret
- överinspektör Timo Saastamoinen, Skattestyrelsen
- ordförande Juhani Toukola, Häradsfogdarna i Finland rf
- direktör Pekka Heikkilä, Bankföreningen i Finland
- ordförande Tomi Nummela, Skuldrådgivning rf.

Skriftliga utlåtanden har lämnats av

- Helsingfors hovrätt
- Uleåborgs tingsrätt
- Riksåklagarämbetet
- Exekutionsverket i Helsingfors härad
- Centralhandelskammaren.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår en lag om verkställighet av böter som skall ersätta lagen om verkställighet av bötesstraff och bestämmelserna om verkställighet av bötesstraff i annan lagstiftning.

Reformen innebär inget ingrepp i Rättsregistercentralens och utökningsmyndigheternas inbördes ställning. Verkställighetsförfarandet skall i huvuddrag förbli oförändrat också i övrigt.

Syftet med den nya lagen är i synnerhet att precisera lagens tillämpningsområde och Rättsregistercentralens ställning som den myndighet

som sköter verkställigheten av påföljder, att samordna indrivningen av böter och andra påföljder i pengar som skall verkställas i samma ordning, att ändra procedurbestämmelserna om förvandling av böter till fängelse så att de motsvarar den nuvarande straffprocessrätten, att åstadkomma reglering på lagnivå om bötesregistret (nuvarande saköresregistret), att förenkla förfarandet med verkställighet av förverkandepåföljder och att lyfta fram domstolsförfarandet i anknytning till indrivning som de statliga myndigheterna själva sköter. Bestämmelserna om

verkställighet av böter skall förtydligas. Ett ytterligare skäl till propositionen är den tekniska utveckling som ägt rum i fråga om databehandlingen.

I propositionen ingår dessutom förslag till ändring av sex andra lagar. Bland dem finns lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få

betalning. I fråga om den föreslås att böter som enligt strafflagen bestämts som dagsböter och vite skall slopas bland de fordringar som skall betalas sist vid konkurs och utsökning.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt sedan de blivit antagna och stadfästa.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Regeringens proposition innebär en mycket väl förberedd, positiv och välkommen reform. Den förväntas göra indrivningen av böter effektivare och minska behovet av förvandlingsstraff för böter. Därmed är propositionen behövlig och angelägen. Utskottet tillstyrker lagförslagen men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Upphävd efterställning för böter

Regeringen föreslår att den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (förmånsrättsordningen för fordringar) vid konkurs och utsökning ändras så att efterställningen för böter upphävs. Vid behandlingen i utskottet har samtliga borgenärsrepresentanter uppgett att de i princip är emot detta ändringsförslag, trots att det spelar en obetydlig roll i praktiken.

Utskottet noterar att de mål som gällde för efterställningen för böter när lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning stiftades inte har uppnåtts och att bestämmelsen inte heller i praktiken har fungerat så som avsågs. Tvärtom har bestämmelsen lett till oväntade snedvridningar: Frimånadsförfarandet i utsökningen har i motsats till dess syfte använts för att möjliggöra betalning av böter, för det skyddade beloppet vid utmätning har man blivit tvungen att betala böter och böter har ställvis betalats med utkomststöd, m.a.o. med samhällets medel. För att dessa olägenheter skall kunna undanröjas är det motiverat att ändra på förmånsrättsordningen för böter.

Detaljmotivering

1. Lag om verkställighet av böter

5 §. Tillfälle att erlægga betalning. Enligt paragrafen skall den myndighet som i första instans bestämmer böter och andra i penningbelopp angivna påföljder (*fordran*) som skall verkställas i den ordning som föreskrivs i denna lag ge den betalningsskyldige tillfälle att betala beloppet omedelbart.

Enligt propositionens motivering spelar det en väsentlig roll för en effektiv verkställighet att den betalningsskyldige genast när böter eller någon annan påföljd döms ut ges tillfälle att betala det utdömda beloppet till staten. Utskottet tillstyrker detta och ser det därför som motiverat att också hovrätterna som myndigheter i första instans ser till att den betalningsskyldige får ett inbetalningskort.

24 §. Inledande av ett förvandlingsstraffförfarande. Enligt paragrafens 2 mom. får stämning inte verkställas om den betalningsskyldige har beviljats skuldsanering enligt lagen om skuldsanering för privatpersoner (57/1993).

Utskottet framhåller att stämningsförbudet grundar sig på 18 § 3 mom. i lagen om skuldsanering för privatpersoner. Där sägs att verkställighet av ett förvandlingsstraff för böter inte får inledas sedan skuldsanering inletts. Det betyder att stämningsförbudet är i kraft så länge skuldsaneringen pågår och att den tidpunkt då böter döms ut eller blir verkställbara inte spelar någon roll.

25 §. *Stämning till en rättegång för bestämmande av förvandlingsstraff.* Enligt paragrafens 1 mom. skall en sådan tjänsteman som nämns i 1 eller 6 § lagen om stämmingsmän (505/1986) genom muntlig stämning stämma in den betalningsskyldige till rättegång för bestämmande av förvandlingsstraff.

Utskottet har uppmärksamgjorts på att begreppet "muntlig stämning" har frångåtts i den nyaste processlagstiftningen. Det gamla och delvis vilseledande begreppet behövs inte längre i lagen och därför föreslår utskottet att lydelsen i 1 mom. korrigeras.

28 §. *Eftergift i fråga om förvandlingsstraff.* I paragrafen föreskrivs om villkoren för eftergift i fråga om förvandlingsstraff.

Vid utfrågningen av sakkunniga har det enligt utskottet föreslagits en rubrikformulering som bättre svarar mot paragrafens innehåll än vad propositionen gör. Utskottet föreslår att paragrafen ändras i enlighet med detta. Ändringen påverkar inte den svenska texten.

32 §. *Domstolens avgörande.* Enligt 1 mom. är tingsrättens avgörande i ett ärende som gäller bestämmande av ett förvandlingsstraff ett beslut. För klarhetens skull påpekar utskottet att också hovrättens avgörande i besvär som gäller förvandlingsstraff kallas beslut.

44 §. *Inverkan av att den som dömts till en förverkandepåföljd avlider.* I 1 mom. hänvisas till 8 kap. 16 § strafflagen.

Vid beredningen av propositionen har regeringen räknat med att 8 kap. strafflagen om preskription har reviderats innan detta lagförslag behandlas (RP 45/2001 rd och ISL 3/2001 rd). Eftersom så inte har skett korrigerar utskottet hänvisningen så att den hänför sig till gällande strafflag. Den riktiga hänvisningen är därmed 8 kap. 15 §.

50 §. *Hemlighållande och utlämnande av uppgifter som ingår i bötesregistret.* Enligt huvudregeln i paragrafen skall de uppgifter i bötesregistret som har samband med ett brott eller en straffrättslig påföljd hållas hemliga. Rättsregis-

tercentralen för utan hinder av sekretessen på begäran lämna ut uppgifter till dem vilkas rätt att få nämnda uppgifter regleras särskilt genom lag. Dessutom får rättsregistercentralen till utsökings-, polis- och fängvårdsmyndigheterna samt till stämmingsberättigade tjänstemän enligt 25 § 1 mom. lämna ut sekretessbelagda uppgifter för skötseln av verkställighetsuppdrag enligt denna lag.

Vid utfrågningen av sakkunniga har paragrafens snävhet påtalats, m.a.o. att där inte räknas upp alla uppgifter som skall lämnas ut, uppgifternas ändamål eller de instanser som har rätt att få uppgifter.

I propositionens motivering framhålls med eftertryck att det på grund av den allmänna hänvisningen måste ställas stränga krav på bestämmelserna om utlämning och bedömning av dem i annan lagstiftning. Detta gäller såväl rätten att få uppgifter ur bötesregistret, vem som har rätt att få uppgifter, de uppgifter som skall lämnas ut som uppgifternas ändamål. I motiveringen ingår också en förteckning över de viktigaste bestämmelserna om utlämnande av uppgifter.

Formuleringarna i olika lagar är mycket varierande och ger en synnerligen ostrukturerad uppfattning om hurdan rätt den som tar emot uppgifter har att få uppgifter ur bötesregistret. Enligt uppgift från rättsregistercentralen finns det åtminstone i ljuset av nuvarande lagstiftning problem med utlämnandet av uppgifter ur bötesregistret. Det är inte fråga om att upprätta ett nytt register utan om fortsatt hävdvunnen praxis och därför utgör den allmänna bestämmelsen enligt utskottets bedömning inte något rättsskyddsproblem i anknytning till datasekretessen. Ett villkor är givetvis att de som lämnar ut uppgifter fortfarande är noggranna med att tillämpa utlämningsbestämmelserna i andra lagar. I oklara fall bör uppgifter inte lämnas ut.

53 §. *Domstolsförfarandet vid självindrivning.* Enligt 2 mom. skall domstolen vid behov utreda huruvida den myndighet som för statens talan i rättegången driver in ersättningen själv.

Vid utfrågningen av sakkunniga har det påpekats att uttrycket "skall utredas" är onödigt kraf-

tigt. Enligt utredning till utskottet har man velat accentuera innehållet i domstolsförfarandet vid självindrivning med en bestämmelse på lagnivå i stället för nuvarande bestämmelse på förordningsnivå, eftersom saken i praktiken orsakar problem. Domsluten är ofta bristfälliga eller vilseledande.

Utskottet föreslår att formuleringen mildras så att domstolen vid behov förpliktas "att ta reda på" saken.

55 §. *Ikraftträdande.* I 2 mom. föreslås att bl.a. 6 kap. lagen om verkställighet av straff (39/1889) skall upphävas genom den lag som nu stiftas. Enligt 6 kap. 14 § 2 mom. är hovrätten domför med en ledamot vid behandling av mål om bestämmande av förvandlingsstraff.

Avsikten är att bestämmelsen i sagda 14 § 2 mom. flyttas över till 2 kap. i rättegångsbalken i samband med propositionen om ändring av hovrättsförfarandet (RP 83/2001 rd). Denna proposition har ännu inte behandlats och därför föreslår utskottet att bestämmelsen om upphävande ändras så att 14 § 2 mom. förblir i kraft.

56 §. *Övergångsbestämmelser.* Enligt 1 mom. tillämpas lagen med undantagen i 2—4 mom. också på verkställighet av sådana påföljder som har blivit verkställbara innan lagen har trätt i kraft.

Som komplettering till regeringens proposition framhåller utskottet följande:

Enligt den syn som omfattats i propositionen hör till verkställighet också behandling av ärenden som gäller förvandlingsstraff alltifrån stämning. Undantagen gäller inte åtgärder som har med behandlingen av ett förvandlingsstraffärende att göra och därmed har ärenden som gäller påförande av förvandlingsstraff som är anhängiga i domstolen när lagen träder i kraft blivit verkställbara innan lagen träder i kraft både enligt den gällande och den föreslagna lagen. Det betyder att domstolen i anhängiga förvandlingsstraffärenden börjar tillämpa de nya bestämmelserna efter det att den nya lagen har trätt i kraft från och med den fas som ärendet då befinner sig i. Saken har ingen större praktisk betydelse på

grund av att de föreslagna ändringarna är så fåtaliga. Uppskov kan beviljas för utredning av betalningssituationen och utgångspunkten vid rättelse är 11 kap. 9 § i lagen om rättegång i brottmål.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår lagutskottet

att det 2—7 lagförslaget godkänns utan ändringar och

att det första lagförslaget i övrigt godkänns enligt regeringens proposition men 25, 28, 44, 53 och 55 § med följande ändringar:

Det första lagförslaget

25 §

Stämning till en rättegång för bestämmande av förvandlingsstraff

En sådan tjänsteman som nämns i 1 eller 6 § lagen om stämningsmän (505/1986) skall genom (*utesl.*) stämning kalla in den betalningsskyldige till en rättegång för bestämmande av förvandlingsstraff.

(2 och 3 mom. som i RP)

28 §

Eftergift i fråga om förvandlingsstraff

(Som i RP. Utskottets ändringsförslag påverkar inte den svenska texten.)

44 §

Inverkan av att den som dömts till en förverkandepåföljd avlider

Verkställighet som skett sedan den som dömts till en förverkandepåföljd avlidit skall avbrytas efter att staten omhändertagit egendomen. Verkställigheten skall fortsätta om inte den behöriga

polisnärningen i häradet inom fyra månader efter omhändertagandet tillställs ett intyg över att frågan huruvida verkställigheten skall förfalla har förts till tingsrätten för avgörande i enlighet med 8 kap. 15 § strafflagen eller om en ansökan om att verkställigheten skall förfalla har avslagits genom ett lagakraftvunnet beslut.

(2 mom. som i RP)

53 §

Domstolsförfarandet vid självinrivning

(1 mom. som i RP)

Domstolen skall vid behov *ta reda på* huruvida den myndighet som för statens talan i rättegången driver in ersättningen själv och i sitt av-

görande nämna den anmälan om självinrivning som gjorts till domstolen.

55 §

Ikraftträdande

(1 mom. som i RP)

Genom denna lag upphävs lagen den 20 juni 1963 om verkställighet av bötesstraff (318/1963), 1—10, 10 a och 11—13 och 14 § 1 mom. i 6 kap. lagen om verkställighet av straff (39/1889) samt förordningen den 23 maj 1969 om verkställighet av bötesstraff (321/1969) jämte ändringar.

(3 mom. som i RP)

Helsingfors den 21 maj 2002

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Henrik Lax /sv
vordf. Matti Vähänäkki /sd
medl. Sulo Aittoniemi /alk
Leena-Kaisa Harkimo /saml
Erkki Kanerva /sd
Toimi Kankaanniemi /kd
Annika Lapintie /vänst
Paula Lehtomäki /cent
Kari Myllyniemi /cent

Kirsi Ojansuu /gröna
Veijo Puhjo /vänst
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /cent
Timo Seppälä /saml
Marja Tiura /saml
Harry Wallin /sd
Lasse Virén /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Kaisa Vuorisalo.

RESERVATION

Motivering

Föreslagna 28 § i lagen om verkställighet av böter ger åklagaren alltför stor prövningsrätt beträffande förfarandet med att bestämma förvandlingsstraff. Inte minst definitionerna i paragrafens 1 mom. 1 och 2 punkterna är omotiverade, eftersom de i praktiken skulle betyda att ärendet prövas på nytt. Paragrafens 1 mom. 3 punkt ger åklagaren adekvata möjligheter att utöva sin prövningsrätt när det är fråga om att ett straff kan bli oskäligt eller oändamålsenligt eller med hänsyn till den betalningsskyldiges personliga förhållanden. I praktiken kan 3 punkten alltså vid behov tillämpas också i situationer som det är fråga om i 1 och 2 punkten.

Vid avgränsning och precisering av åklagarens prövningsrätt gäller det också att beakta att domstolen enligt 2 a kap. strafflagen har en egen omfattande prövningsrätt i motsvarande ärenden när den bestämmer om förvandlingsstraff.

Förslag

Med stöd av det ovan sagda föreslår vi

att 28 § i det första lagförslaget godkänns med följande ändring:

28 §

Eftergift i fråga om förvandlingsstraff

Allmänna åklagaren får avstå från att yrka att förvandlingsstraff skall bestämmas i stället för obetalda böter om (*utesl.*) förvandlingsstraffet skall anses oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till den betalningsskyldiges personliga förhållande, de övriga följder som brottet medför för honom eller henne, social- och hälsovårdsväsendets åtgärder eller andra omständigheter, och ett viktigt allmänt intresse inte kräver något annat.

(2—4 mom. som i LaUB)

Helsingfors den 21 maj 2002

Sulo Aittoniemi /alk
Mauri Salo /cent
Kari Myllyniemi /cent

Paula Lehtomäki /cent
Toimi Kankaanniemi /kd